

УДК: 336.76:338.2 Я.С. Липчук – Дрогобицький педагогічний університет

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Розкрито проблему формування змісту сучасної грошово-кредитної політики в Україні в контексті реформування економіки та забезпечення сталого економічного розвитку.

Ключові слова: грошово-кредитна політика, сталий економічний розвиток

Ya.S. Lapchuk – Pedagogical University of Drohobitch

Problems of money-credit policy forming in terms of Ukrainian economy reformation

The problem of formation of the content of modern money-credit policy in Ukraine in the context of economy reformation and ensuring of the steady economic development is explored.

Keywords: money-credit policy, steady economic development.

Проблема формування змісту сучасної грошово-кредитної політики в Україні в контексті реформування економіки та забезпечення сталого розвитку лягла в основу нашого матеріалу.

В умовах трансформації економіки України, що постійно породжує нову економічну ситуацію, формування адекватної грошово-кредитної політики має теоретичне і практичне значення. Дедалі більшого значення набувають монетаристські методи впливу на економічні процеси та роль Національного банку – центру державного регулювання. Тому все це вимагає підвищеної уваги на формування адекватного змісту грошово-кредитної політики. За таких обставин зростає значення дослідження нових тенденцій у змісті та характері сучасної грошово-кредитної політики, що і є, зокрема, завданням нашої роботи.

Грошово-кредитна політика визначає напрями і можливості регулювання економіки монетарними методами. Розвиток сучасних економічних систем значною мірою визначається грошово-кредитною політикою, яка є основним ринковим регулятором стабільності і економічного розвитку. Зміст сучасної грошово-кредитної політики обумовлюється особливостями економічних систем, завданнями і межами державного втручання в економіку. Застосування грошово-кредитної політики та механізм її реалізації є концептуально обумовленим. У сучасних ринкових економіках грошово-кредитна політика змінює межі свого впливу, знаходячись у взаємодії з бюджетно-фіскальною політикою. Використання сфери впливу і регулюючі можливості грошово-кредитної політики в сучасних ринкових економіках зосереджені на стабілізації економіки, забезпечення зайнятості та стримування інфляції.

В окремих випадках, як синонім грошово-кредитної політики, вживається поняття "монетарна політика", яка базується на спроможності грошово-кредитної системи впливати на грошову пропозицію та, відповідно, на ставку процента, а через неї – на інвестиції та реальний дохід [2, ст. 242].

Такий акцент на розумінні суті грошово-кредитної політики, пов'язаний з поширенням теорії монетаризму, в якій гіпертрофована роль грошових чинників впливу на економіку. В сучасній українській економічній літературі

спостерігається певне розмежування в поглядах на можливості грошово-кредитної політики. Зокрема відмічається, що грошово-кредитна політика є оперативним і гнучким доповненням політики бюджетної, вона ґрунтується на принципах монетаризму і має низку переваг над фіскальною політикою [5, ст. 214]. Теорію державного управління і регулювання економіки розробили Джон Кейнс і його послідовники, з точки зору яких грошово-кредитна політика є оперативним і гнучким доповненням до бюджетної.

Потрібно зазначити, що розходження в позиціях українських авторів є відображенням основних концептуальних напрямів у сучасній західній економічній думці. Складність та неоднозначність трансформаційного періоду на Україні дає можливість для його диверсифікованої інтерпретації.

У Законі України "Про Національний банк України" було дано визначення грошово-кредитної політики. У контексті вимог до її змісту в сучасних ринкових економіках: "Грошово-кредитна політика – комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, скерований на регулювання економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці України, забезпечення зайнятості" [6]. Декларування змісту грошово-кредитної політики в Україні було зроблене "на виріст" з розрахунку можливого використання всього арсеналу грошово-кредитної політики, яка проводиться в економічно розвинених країнах.

У системі державного регулювання грошових систем особливе місце відводиться кон'юнктурній політиці, яка реалізується через регулятивний вплив держави на ринкову кон'юнктуру, на співвідношення сукупного попиту і сукупної пропозиції на ринках.

А. Гальчинський звертає увагу на те, що грошово-кредитна політика не є автоматичною і як одна з найважливіших структурних ланок державного регулювання макроекономічними процесами, спрямовується на реалізацію її головних завдань. Кінцева мета грошово-кредитної політики збігається з основоположними цілями макроекономічної політики держави. Позитивний вплив цієї політики на розвиток економіки визначає ефективність самої грошової системи. Сутності монетарної політики найбільше відповідає її визначення як комплексу взаємопов'язаних, скоординованих на досягнення, заздалегідь визначених суспільних цілей, заходів щодо регулювання грошового обороту, які здійснює держава через центральний банк [1, ст. 406].

На нашу думку, доцільніше змістити акценти у співвідношенні і взаємодії грошово-кредитної політики і функціонування грошових систем. Побудова сучасних грошових систем є концептуально обумовленою і має чітко сфокусований характер їх функціонування. Грошово-кредитна політика має первинне значення і обумовлює характер і особливості грошових систем. Питання співвідношення державної економічної політики і грошово-кредитної політики розглядаються як співвідношення стратегічного та тактичного регулювання економіки. Грошово-кредитна політика має автономне значення предметом якої є державне регулювання сфери грошового обігу і кредитних відносин [4, ст. 96].

Грошово-кредитна політика має широкий діапазон впливу, що пов'язаний з її можливостями у вирішенні монетарних проблем та досягненню мак-

роекономічної рівноваги. Грошово-кредитна політика визначається як сукупність заходів у сфері грошового обігу і кредитних відносин, які проводить держава, з метою регулювання інфляції, забезпечення зайнятості і збалансування платіжного балансу. Зміст грошово-кредитної політики визначається вищими законодавчими органами країни, а реалізується центральними банками разом з міністерствами фінансів.

Національний банк України у межах проведення певної грошово-кредитної політики впливає на стан функціонування об'єктів регулювання і відповідно на характер протікання економічних процесів в економіці.

У виробленні грошово-кредитної політики беруть участь інші органи державного регулювання економіки в Україні – Міністерство фінансів, Міністерство економіки, уряд та Верховна Рада, між якими є розподіл функцій у визначенні основних макроекономічних показників. Застосування і реалізація грошово-кредитної політики вимагає існування ринкового середовища, яке дає змогу реалізовувати потенціал монетарних методів впливу на економіку.

Об'єктами грошово-кредитної політики є: грошовий ринок; ринок позичкових коштів; грошовий обіг. Складність і багатовимірність проведення грошово-кредитної політики в ринкових економіках стимулює бажання регламентувати її процедуру. Деякі автори вважають доцільним навіть запровадити своєрідну конституцію грошово-кредитної політики, спроможної регламентувати прийняття рішень, користуючись спільно узгодженими правилами. Виявляється, що необмежена свобода дій, котрі керується ФРС у США в досягненні тактичних цілей, повинна бути поставлена у певні рамки [3, с.362]. На проведення реальної грошової політики постійно впливає політична кон'юнктура. Широкий діапазон політичних інтересів не завжди збігається з ширим бажанням дійсно покращити економічну ситуацію. Деяка частина політичного спектру може знаходити свої інтереси в дестабілізації економіки. В такій ситуації вважається доцільним проведення грошово-кредитної політики звести до загальноприйнятих правил, обов'язкових для всіх учасників регулювання.

Іншим істотним чинником, який постійно впливає на формування і реалізацію грошово-кредитної політики, є психологія учасників економічної діяльності. Психологічний чинник стосовно наслідків грошово-кредитної політики в окремих випадках може збігатися з її реальними результатами. Проте в окремих випадках очікування стосовно регуляторів грошово-кредитної політики можуть значно розходитись з реальною економічною ситуацією. Для проведення більшості напрямів грошово-кредитної політики потрібна суспільна підтримка її проведення. Особливо це торкається стратегічних і проміжних цілей, коли формування суспільної психології є обов'язковою умовою і дієвим чинником її ефективності. Формування громадської думки і суспільної підтримки вважається необхідною складовою досягнення стратегічних і проміжних цілей грошово-кредитної політики. Проте в короткостроковому періоді при постановці тактичних цілей, в окремих випадках вважається більш раціональним проводити заходи, які є неочікуваними для учасників економічної діяльності.

У розвинених ринкових економіках для зменшення деформації грошово-кредитної політики під дією політичних та психологічних чинників нама-

гаються усунути їх вплив. Сучасні центральні банки здійснюють свою діяльність у межах, окреслених рекомендаціями міжнародного валютного фонду (МВФ). У статті 1.1.1 МВФ закладені обов'язкові для всіх засади прозорості грошово-кредитної політики, де вказано, що "основне завдання центральних банків може бути виражено якісно – через комплекс загальновизначених цілей, або кількісно – шляхом встановлення цільового орієнтиру у вигляді певної змінної і досягнення якої центральний банк прагне контролювати".

Публічне проголошення цілей грошово-кредитної політики сприяє її сприйняттю всім суспільством і дає змогу усунути нерациональні очікування стосовно до прогнозованої економічної кон'юнктури. Прозорість грошово-кредитної політики посилює її дію і має властивість забезпечувати ефект прогнозу, що самореалізується. За умов прогнозованості економіки стабілізується стан фінансових ринків та інвестиційна діяльність і зростає реальне виробництво. Світовий досвід свідчить, що необхідні спеціальні заходи для втілення в життя певної економічної політики. Вибір і поєднання інструментів економічної політики, які застосовуються в певних умовах, залежать від стратегії центрального банку, який може використовувати:

- адміністративні або ринкові інструменти;
- інструменти прямого або непрямого впливу;
- коротко-, середньо- або довготермінові заходи.

У ринкових економіках грошово-кредитна політика поряд з бюджетно-фінансовою політикою визначає та формує основні параметри функціонування національних економік. Згідно з методологічними підходами з проведення грошово-кредитної політики, спостерігається її розмежування на два основні напрями: прямого та опосередкованого впливу на основні параметри грошового обігу. В інших випадках акцент робиться на зв'язок інструментів грошово-кредитної політики з ринковими механізмами, які розділяються на адміністративні та ринкові. В окремих випадках знаходять можливим виділити групу інструментів грошово-кредитної політики, які застосовуються в економічних ситуаціях, які вимагають спеціалізованих інструментів впливу на стан економіки. Вибіркові або селективні інструменти грошово-кредитної політики доповнюють і розширюють їх можливості (рис. 1).

До ринкових інструментів або інструментів опосередкованої дії належать: операції на відкритому ринку; регулювання облікової ставки; зміна норми обов'язкових резервів.

Інструменти опосередкованої дії є складовою частиною ринкових механізмів. Визначальною їх особливістю є те, що вони пов'язані з іншими ринковими інститутами, які реагують на зміну параметрів грошової маси. Застосування опосередкованих інструментів грошово-кредитної політики вимагає існування ринкового середовища, яке спроможне реагувати на зміну параметрів регульованих змінних. Можливість застосовувати опосередковані інструменти грошово-кредитної політики в масштабах, властивих ринковим економікам, може бути індикатором рівня їх розформування. У розвинених ринкових економіках вже існують традиції та значні напрацювання в застосуванні опосередкованих інструментів грошово-кредитного регулювання.

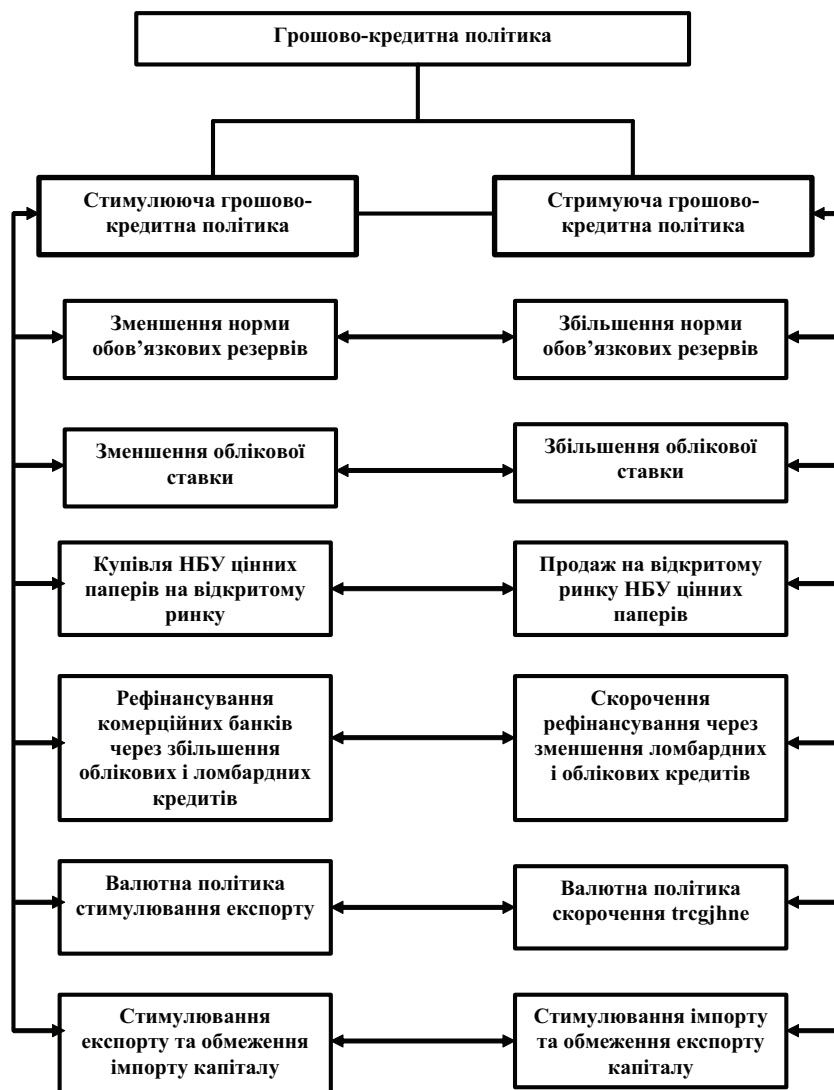

Рис. 1. Структура і інструменти сучасної грошово-кредитної політики

В умовах трансформації економіки України використання сучасних інструментів грошово-кредитної політики поступово зростає за рахунок скорочення адміністративних методів впливу на економіку поступово зростає за рахунок скорочення адміністративних методів впливу на економіку.

Таким чином, реформування сучасної грошової політики в Україні є тривалим і багатофакторним процесом, в якому повинні враховуватись особливості сучасного етапу реформування економіки. Зміст грошово-кредитної

політики еволюціонує разом з розвитком економічних систем і набуває нових ознак і властивостей. Формування адекватної грошово-кредитної політики повинно забезпечувати досягнення стратегічних цілей економічного розвитку раціональним поєднанням тактичних цілей і використанням відповідних інструментів впливу. Можливість застосовувати ринкові інструменти грошово-кредитного регулювання може бути індикатором рівня реформування економіки.

Література

1. Гальчинський А. Теорія грошей. – К. Основи, 2001. – 406 с.
2. Долан Э., Домненко Б. Economics. – М.: Лазурь, 1994. – 542 с.
3. Долан Э.Д., Кэмпбелл К.Д., Кэмпбелл Р.Д. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика. – М.-Л.: Финансы и статистика, 1991. – 446 с.
4. Лютий І.О. Грошово-кредитна політика в умовах перехідної економіки. – К.: Атіка, 1999. – 238 с.
5. Михасюк І., Мельник А. та ін. Державне регулювання економіки. – К.: Атіка, 2000. – 590 с.
6. Закон України "Про Національний банк України" № 597-XIX від 20.05.1999/ Законодавчі інформативні акти з банківської діяльності. – 1999, вип. 7. – С. 3-23.

УДК: 336.76:338.2

А.В. Лелик – Львівська КА

РОЗВИТОК СТРУКТУРИ ПРОПОЗИЦІЇ ГРОШЕЙ У СУЧАСНИХ ЗМІШАНИХ ЕКОНОМІКАХ

Розкрито проблему розвитку і зміни тенденцій у структурі грошової пропозиції сучасних змішаних економік у контексті проведення грошово-кредитної політики зі стабілізації економіки.

A.V. Lelyk – Commercial Academy of L'viv

Development of the Money Supply Structure in Modern Mixed Economies

In the article the problem of development and changing of tendencies in the money supply structure of modern mixed economies in the context of carrying out a monetary-credit policy regarding the economy stabilization is investigated.

У сучасних змішаних економіках питання формування грошової пропозиції має значне теоретичне і практичне значення. Системи грошово-кредитного регулювання значною мірою побудовані на зміні темпів приросту пропозиції грошей. У сучасних умовах зміст та структура пропозиції грошей значно розширюється, що вносить свої корективи у застосування монетарних методів регулювання економікою. Виявлення нових тенденцій у зміні пропозиції грошей у сучасних змішаних економіках є основним завданням нашої роботи.

Пропозиція грошей забезпечує змішану економіку грошовими інструментами. Традиційно грошова пропозиція формується банківськими установами, які володіють функціями з нагромадження грошових коштів на депозитах. Проте у сучасних змішаних економіках спостерігається тенденція розмивання меж між банківськими та небанківськими установами, такими як: страхові компанії, пенсійні фонди, холдингові компанії, інвестиційні посередники та ін.

У більшості країн із змішаною економікою існують значні обмеження для функціонування на грошовому ринку грошових інструментів, які вони